

**ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ' ΤΑΞΗΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 22 ΜΑΪΟΥ 2009
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΙΣΤΟΡΙΑ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΠΕΝΤΕ (5)**

ΟΜΑΔΑ Α΄

ΘΕΜΑ Α1

Α.1.1. Να αντιστοιχίσετε τους πολιτικούς άνδρες (**Στήλη Α**) με την πολιτική τους θέση (**Στήλη Β**). Στη **Στήλη Β** περισεύουν δύο θέσεις.

Στήλη Α	Στήλη Β
1. Ι. Κωλέττης	α. Υποστήριζε ένα κράτος κοινωνικής αλληλεγγύης.
2. Χ. Τρικούπης	β. Επιζητούσε την κοινωνικοποίηση των μέσων παραγωγής.
3. Θ. Δηλιγιάννης	γ. Έβλεπε στο πρόσωπο του βασιλιά το σύμβολο της εθνικής ενότητας.
4. Ε. Βενιζέλος	δ. Εξέφραζε με την πολιτική του δράση τα αιτήματα της «νέας γενιάς».
5. Δ. Ράλλης	ε. Επέβαλε ένα είδος κοινοβουλευτικής δικτατορίας.
	στ. Επιδίωκε τον εκσυγχρονισμό με κάθε κόστος.
	ζ. Κατοχύρωσε συνταγματικά τη μονιμότητα των δικαστικών και των δημοσίων υπαλλήλων.

Μονάδες 10

A.1.2. Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων όρων:

α. Φεντερασιόν

β. πεδινοί

γ. Εθνικό Κόμμα (Κ. Μαυρομιχάλη).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Α2

A.2.1. Ποιες ήταν οι αντιδράσεις της Ελληνικής Κυβέρνησης και των Μεγάλων Δυνάμεων στο κίνημα του Θερίσου, πριν οργανωθεί στο Θέρισο η «Προσωρινή Κυβέρνησις της Κρήτης»;

Μονάδες 15

A.2.2. Πώς διοικήθηκε η Τραπεζούντα κατά την περίοδο 1916-1918;

Μονάδες 10

ΟΜΑΔΑ Β΄

ΘΕΜΑ Β1

Συνδυάζοντας τις ιστορικές γνώσεις σας και τις πληροφορίες των παραθεμάτων που σας δίνονται, να αναφερθείτε στα οφέλη της Ελλάδας από τους Βαλκανικούς πολέμους, αλλά και στα προβλήματα που προέκυψαν από την ενσωμάτωση των νέων περιοχών στον εθνικό κορμό.

Μονάδες 25

Κείμενο Α

Μολονότι η Ελλάδα βγήκε υπερχρεωμένη από τους Βαλκανικούς Πολέμους, η ελληνική οικονομία έδινε κάποια σημεία ανόρθωσης, οφειλόμενα ίσως στην αναθέρμανση της εμπιστοσύνης των πολιτών προς το κράτος μετά τη γενική ευφορία που δημιούργησαν οι σαρωτικές στρατιωτικές επιτυχίες, επιτρέποντας στον ελληνικό λαό να ατενίζει το μέλλον με πρωτόγνωρη αισιοδοξία. [...]

Ό,τι συνέβαλε τα μέγιστα στο κλίμα σιγουριάς και αισιοδοξίας ήταν ο ενθουσιασμός για τις στρατιωτικές

επιτυχίες. [...] Η παραγωγική δυνατότητα όσων περιοχών προσαρτήθηκαν και η παρεπόμενη επέκταση της εσωτερικής αγοράς ασφαλώς προοιωνίζονταν λαμπρό μέλλον. [...] Επιπλέον, οι στρατιωτικές επιτυχίες υπαγόρευαν τη διαρκή πολεμική ετοιμότητα των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων για την προάσπιση των νέων εδαφών, αφού τόσο η Τουρκία όσο και η Βουλγαρία δεν θα αποδέχονταν μάλλον τις εδαφικές τους απώλειες. Η επέκταση όμως της αμυντικής θωράκισης της Ελλάδας αναπόφευκτα καταπονούσε την οικονομία της.

Γεώργιος Β. Λεονταρίτης, *Η Ελλάδα στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο 1917-1918*, ΜΙΕΤ, Αθήνα 2000, σσ. 238-239

Κείμενο Β

[...] Το 1913 η ύπαιθρος της Ηπείρου, της Μακεδονίας και της Θράκης έμοιαζε περισσότερο με την νοτιοελλαδική ύπαιθρο των αρχών του 19ου, παρά με εκείνη των αρχών του 20ού αιώνα. Εκτεταμένα έλη κάλυπταν τις πεδινές περιοχές, η ελonoσία ενδημούσε, η πληθυσμιακή πυκνότητα ήταν χαμηλή. Κυρίαρχη μορφή ιδιοκτησίας ήταν τα τσιφλίκια, που συνδυάζονταν με την ημινομαδική κτηνοτροφία. Η οικονομία των νέων επαρχιών αντιμετώπιζε πρόσθετα προβλήματα κι απ' το γεγονός ότι έως τότε ήταν προσανατολισμένη προς τα οικονομικά και πολιτικά κέντρα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, από τα οποία είχε αποκοπεί.

Επιπλέον, στις νέες βόρειες επαρχίες κατοικούσε ένα μωσαϊκό από διαφορετικές φυλετικές και θρησκευτικές ομάδες. [...]

Αλέξης Φραγκιάδης, *Ελληνική Οικονομία 19ος - 20ός αιώνας*, Νεφέλη, Αθήνα 2007, σσ. 127-128

ΘΕΜΑ Β2

Αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από το παράθεμα που σας δίνεται, να παρουσιάσετε τη διάσταση προσφύγων και γηγενών, όπως

αυτή εκφράστηκε στην οικονομική (μονάδες 6), πολιτική (μονάδες 4) και κοινωνική ζωή (μονάδες 15) μέχρι τη δεκαετία του 1940.

Μονάδες 25

Κείμενο

Η απομόνωση του προσφυγικού συνόλου απέναντι στην ελληνική κοινωνία αίρεται σιγά σιγά. [...]

Ολόκληρος ο ντόπιος πληθυσμός που είχε πια εξοικειωθεί με το θέαμα των εκκλησιών και των θεάτρων κατειλημμένων από τις προσφυγικές ομάδες, που είδε τα σπίτια του να επιτάσσονται, που απόκτησε τη συνήθεια να ενημερώνεται καθημερινά από τον τύπο για την υπόθεση των προσφύγων, μαθαίνει τώρα να ξει και να συνεργάζεται μαζί τους στη γειτονιά, στο σχολείο, στους τόπους δουλειάς ή στο κοινοβούλιο. [...]

Μέσα στις επερχόμενες δεκαετίες [...] πρόσφυγες θα κατακτήσουν όλο το φάσμα των ελεύθερων επαγγελματιών. Πρόσφυγες θα πλημμυρίσουν τα πνευματικά κέντρα. Πρόσφυγες θα γεμίσουν τα εργοστάσια –είτε ως εργάτες είτε ως εργοδότες.

Η ένταξη, όπως είναι φυσικό, δεν πραγματοποιείται μέσα στην τέλεια αρμονία ούτε χωρίς αντίδραση από την πλευρά των αυτοχθόνων. Είναι επίσης φυσιολογικό, παράλληλα με τις «διαπραγματεύσεις» με τους ντόπιους, να αυξάνουν οι διαφορές απόψεων. Ο αρχικός φόβος για μια κοινωνική αναστάτωση που θα οφειλόταν στην παρουσία των χιλιάδων περιθωριακών ατόμων αφήνει τη θέση του σε ανησυχίες σχετικές με τον ανταγωνισμό στον οικονομικό και επαγγελματικό τομέα, ανησυχίες που αγγίζουν όλα τα ελληνικά κοινωνικά στρώματα. Η ντόπια αστική τάξη από τη μια μεριά συνθηκολογεί κι από την άλλη αντιστέκεται και η δυσαρέσκεια παραμένει άλλοτε σιωπηρή κι άλλοτε έκδηλη.

Η αγροτική και η εργατική τάξη βλέπουν να εμπλουτίζεται το δυναμικό τους με ικανοποίηση αλλά ταυτόχρονα και με σκεπτικισμό. Αλλά είναι βέβαιο ότι οι αντιπαραθέσεις και οι συγκρούσεις, που υποβόσκουν ή εκδηλώνονται, δεν κάνουν άλλο παρά να επιβεβαιώνουν το πρώτο αληθινό βήμα της κοινωνικής ανάμιξης.

Βίκα Δ. Γκιζελή, *Κοινωνικοί μετασχηματισμοί και προέλευση της κοινωνικής κατοικίας στην Ελλάδα (1920-1930)*,
Επικαιρότητα, Αθήνα 1984, σσ. 260-263

ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟΥΣ

1. Στο τετράδιο να γράψετε **μόνον** τα προκαταρκτικά (ημερομηνία, εξεταζόμενο μάθημα, κατεύθυνση). **Να μην αντιγράψετε** τα θέματα στο τετράδιο.
2. Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων αμέσως μόλις σας παραδοθούν. **Δεν επιτρέπεται να γράψετε** καμιά άλλη σημείωση. Κατά την αποχώρησή σας να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.
3. Να απαντήσετε **στο τετράδιό σας** σε όλα τα θέματα.
4. Να γράψετε τις απαντήσεις σας **μόνον με μπλε ή μαύρο στυλό διαρκείας και μόνον ανεξίτηλης μελάνης**.
5. Κάθε απάντηση επιστημονικά τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.
6. Διάρκεια εξέτασης: τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.
7. Χρόνος δυνατής αποχώρησης: 10.00 π.μ.

ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ
ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ

**ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Δ' ΤΑΞΗΣ
ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΣΑΒΒΑΤΟ 23 ΜΑΪΟΥ 2009
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ: ΙΣΤΟΡΙΑ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΠΕΝΤΕ (5)**

ΟΜΑΔΑ Α

ΘΕΜΑ Α.1

A.1.1 Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων όρων:

- α.** Αρχή της δεδηλωμένης.
- β.** Λαϊκό Κόμμα.
- γ.** Επιτροπή Αποκαταστάσεως Προσφύγων (ΕΑΠ).

Μονάδες 15

A.1.2 Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν γράφοντας στο τετράδιό σας τη λέξη **Σωστό** ή **Λάθος** δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πρόταση:

- α.** Με το σύνταγμα του 1864 ορίστηκε ως πολίτευμα η βασιλευομένη δημοκρατία.
- β.** Ο Ελ. Βενιζέλος το 1910, παρά την πίεση των οπαδών του, υποστήριξε την ψήφιση νέου συντάγματος και όχι την αναθεώρηση του υπάρχοντος.
- γ.** Η αστική αποκατάσταση των προσφύγων περιλάμβανε στέγαση και πρόνοια για εύρεση εργασίας.
- δ.** Η πρώτη κυβέρνηση της Κρητικής Πολιτείας απέδωσε σημαντικό έργο.

- ε. Η Τραπεζούντα αποτελούσε το σταυροδρόμι της εμπορικής κίνησης μεταξύ Δύσης και Ανατολής μέχρι τη διάνοιξη της Διώρυγας του Σουέζ.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ Α.2

- Α.2.1** Ποιες πολιτικές πρακτικές χρησιμοποίησε ο Ι.Κωλέττης, προκειμένου να παραμείνει στην εξουσία;

Μονάδες 12

- Α.2.2** Ποια κατάσταση διαμορφώθηκε στην Κρήτη κατά τη διάρκεια της αρμοστείας του Αλέξανδρου Ζαΐμη;

Μονάδες 13

ΟΜΑΔΑ Β

ΘΕΜΑ Β.1

Αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που ακολουθούν και αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις, να απαντήσετε στα ερωτήματα:

- α.** Ποιες απόψεις διατυπώθηκαν από τον βασιλιά και τον πρωθυπουργό της Ελλάδας ως προς τη σκοπιμότητα ή μη της συμμετοχής της χώρας στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο;

Μονάδες 15

- β.** Πού στήριζε η κάθε πλευρά τη θέση της;

Μονάδες 15

Κείμενο Α

Ο Ελευθέριος Βενιζέλος υποστηρίζει τη συμμαχία της Ελλάδας με την Αντάντ.

«Μέχρι σήμερα η πολιτική ημών συνίστατο εις διατήρησιν της ουδετερότητος [...]. Αλλ' ήδη καλούμεθα να μετάσχωμεν του πολέμου όχι πλέον προς εκτέλεσιν ηθικών απλώς υποχρεώσεων, αλλ' επ' ανταλλάγμασι, τα οποία πραγματοποιούμενα θα δημιουργήσωσι μίαν Ελλάδα μεγάλην και ισχυράν, τοιαύτην οποίαν ουδ' οι μάλλον αισιόδοξοι ηδύναντο να φαντασθώσι καν προ ολίγων ακόμη ετών. [...]».

Ε.Βενιζέλος, Υπόμνημα προς τον βασιλιά Κωνσταντίνο, 11 Ιανουαρίου 1915.

Κείμενο Β

Ο Κωνσταντίνος πιστεύει στη νίκη των Γερμανών

«[...] Κατά τον Κωνσταντίνον ο πόλεμος στρατιωτικώς είχε πλέον κριθή. Η γερμανική νίκη ήτο πλέον ασφαλής. Δεν επιτρέπετο πλέον αντίθετη γνώμη».

Κ. Ζαβιτζιάνου, *Αναμνήσεις εκ της διαφωνίας Κωνσταντίνου - Βενιζέλου*.

ΘΕΜΑ Β.2

Αντλώντας στοιχεία από το κείμενο που ακολουθεί και αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις, να περιγράψετε τις συνθήκες διαβίωσης των Μικρασιατών προσφύγων κατά το πρώτο διάστημα της έλευσής τους στην Ελλάδα.

Μονάδες 20

Κείμενο**Μαρτυρίες Μικρασιατών προσφύγων για την άφιξή τους στην Ελλάδα**

«Δεκαπέντε μέρες μείναμε στα βαπόρια. Έπειτα φτάσαμε στον Πειραιά. Απ'τον Πειραιά μόνο τα σύρματα ξέρω. Στα σύρματα είκοσι μέρες μας κρατήσανε. Αμάν, πολύ μας ρεζιλέψανε, πολύ μας βασανίσανε. [...]

Μας γδύσανε. Ό,τι φορούσαμε στον κλίβανο, άντε, τα βάλανε. Παπούτσια δεν είχαμε έπειτα να φορέσουμε. Μας δίνανε να φάμε. Είχαμε και μαζί μας. Όμως στην καραντίνα μεγάλο ρεζιλίκι, μεγάλο σεφιλίκι [=κακοπάθεια] ήτανε. Είκοσι μέρες κράτησε.

Από τον Άι-Γιώργη, απ' τον Πειραιά, μας βάλανε στο βαπόρι, στη Θεσσαλονίκη μας φέρανε. Μας βγάλανε και μας αφήσανε. Στα σοκάκια της Θεσσαλονίκης μας αφήσανε. Στα σοκάκια της Θεσσαλονίκης πεταμένοι ήμαστε. [...]

Περνούσε ο κόσμος. Μας βλέπανε από μακριά. Δεν ερχόντανε κοντά μας:

-Προσφυγιά! προσφυγιά! λέγανε και περνούσανε... ».

(Μαρτυρία Καλλισθένης Καλλίδου από το χωριό Φερτέκι της Καππαδοκίας, κοντά στη Νίγη).

Η Έξοδος (έκδοση του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών).

ΟΔΗΓΙΕΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟΥΣ

1. Στο τετράδιο να γράψετε μόνο τα προκαταρκτικά (ημερομηνία, κατεύθυνση, εξεταζόμενο μάθημα). **Να μην αντιγράψετε** τα θέματα στο τετράδιο.
2. Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων αμέσως μόλις σας παραδοθούν. **Δεν επιτρέπεται**

να γράψετε οποιαδήποτε άλλη σημείωση. Κατά την αποχώρησή σας να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.

3. Να απαντήσετε **στο τετράδιό σας** σε όλα τα θέματα.
4. Να γράψετε τις απαντήσεις σας μόνο με μπλε ή μόνο με μαύρο στυλό.
5. Κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.
6. Διάρκεια εξέτασης: τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.
7. Χρόνος δυνατής αποχώρησης: μία (1) ώρα μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.

ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ

ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ

**ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ' ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 10 ΙΟΥΛΙΟΥ 2009
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΙΣΤΟΡΙΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΕΞΙ (6)**

ΟΜΑΔΑ Α΄

ΘΕΜΑ Α1

Α1.1. Να προσδιορίσετε αν το περιεχόμενο των ακόλουθων προτάσεων είναι σωστό ή όχι, γράφοντας στο τετράδιό σας τη λέξη **Σωστό** ή **Λάθος** δίπλα στον αριθμό που αντιστοιχεί στην κάθε πρόταση.

1. Στις 25 Ιανουαρίου 1921 η Αναθεωρητική Εθνοσυνέλευση που προέκυψε από τις εκλογές του Νοεμβρίου του 1920 ανακηρύχθηκε Συντακτική.
2. Οι πρόσφυγες εφάρμοσαν την αμειψισπορά και την πολυκαλλιέργεια και στήριξαν το θεσμό της μικρής γεωργικής ιδιοκτησίας.
3. Μετά τη διάλυση της Επιτροπής Αποκατάστασης Προσφύγων (ΕΑΠ), το 1930, τα χρέη των αγροτών προσφύγων ανέλαβε να εισπράξει η Εθνική Τράπεζα.
4. Ο παλαίμαχος πολιτικός Ιωάννης Σφακιανάκης, κατά την επανάσταση του Θερίσου, κάλεσε τον λαό σε καθολική συμπαράσταση προς τις Μεγάλες Δυνάμεις.
5. Στις 14 Φεβρουαρίου 1913 αφαιρέθηκαν από το φρούριο της Σούδας οι σημαίες των Μεγάλων Δυνάμεων και της Τουρκίας.

Μονάδες 10

A1.2. Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων όρων:

α. ορεινοί

β. «Υπηρεσία Ανοικοδομήσεως Ανατολικής
Μακεδονίας»

γ. «ροπαλοφόροι»

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Α2

A2.1. Τι προέβλεπε η Σύμβαση της Λωζάνης (30 Ιανουαρίου 1923) για την ανταλλαγή των πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας;

Μονάδες 12

A2.2. Στους αγώνες για τη δημιουργία αυτόνομης Ποντιακής Δημοκρατίας, από το 1917 έως τον Δεκέμβριο του 1918, ποιοι Έλληνες της Διασποράς αναδείχθηκαν πρωτεργάτες και ποια ήταν η δράση του Κ. Κωνσταντινίδη;

Μονάδες 13

ΟΜΑΔΑ Β΄

ΘΕΜΑ Β1

Αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από το παράθεμα που σας δίνεται, να παρουσιάσετε και να εξηγήσετε τις ιδιομορφίες του εργατικού κινήματος στην Ελλάδα, σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, από το τέλος του 19^{ου} αιώνα ως την έναρξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Υπάρχουν για τους εργοδότες και άλλες πηγές εργατικού δυναμικού εκτός από την εσωτερική αγορά. Εκατοντάδες ισπανοί και ιταλοί μεταλλωρύχοι δουλεύουν στο Λαύριο· και γενικότερα, στην Ελλάδα του 19^{ου} αιώνα, οι αλλοδαποί εργάτες είναι ενδημικό φαινόμενο: σε όλα σχεδόν τα δημόσια έργα και σε πολλές βιομηχανίες εργάζονται Αλβανοί, Αρμένιοι, Ιταλοί. Έτσι, καθώς η ελληνική αγορά εργασίας πάσχει από χρόνια στενότητα, καθώς δεν υπάρχουν στην χώρα δεξαμενές εργατικού δυναμικού, οι επιχειρηματικές τάξεις αντλούν από την παγκόσμια δεξαμενή με ικανοποιητικούς όρους. [...] Το δικαίωμα των εργατών να αλλάξουν εργοδότη ισοσταθμίζεται με το δικαίωμα των εργοδοτών να τηλεγραφήσουν στην Καλαβρία ή την Καταλωνία ζητώντας εργάτες προς αντικατάσταση των οποιωνδήποτε απεργών.

Οι συνθήκες αυτές έχουν δύο συνέπειες. Αφενός, τα ημερομίσθια των Ελλήνων δεν εκτοξεύονται προς τα πάνω, αλλά κυμαίνονται σταθερά σε επίπεδο αντίστοιχο προς αυτά που ζητούν οι ξένοι· αφετέρου, όμως, παραμένουν αρκετά ικανοποιητικά επειδή, άλλωστε, πολλοί από τους ξένους είναι ειδικευμένοι. Έτσι, η εξαθλίωση των ελλήνων εργατών δεν προχωρεί πέρα από κάποιο σημείο· ούτε, βεβαίως, και η εργατική ταξική τους συνείδηση που, για να αναπτυχθεί, θα έπρεπε να συντρέχουν συνθήκες εξαθλίωσης και μάλιστα χωρίς την διέξοδο της επιστροφής στα χωριά και τα χωράφια—διέξοδο που οι έλληνες εργάτες, στην πλειονότητά τους, διατηρούν ανοιχτή. Παράλληλη συνέπεια: οι απεργίες σπανίζουν.

.....

Στην Ελλάδα δεν είναι μόνο το ότι πολλές ιδέες εισάγονται, άρα είναι φυσικό και να καθυστερούν· υπάρχουν επιπλέον και οι συνθήκες μιας οικονομίας που δεν έχει ακόμη εκβιομηχανιστεί. Δεν αρκεί η συντεχνιακή κατοχύρωση των δικαιωμάτων της ψήφου και του συνεταιριζέσθαι για να εδραιωθεί, στο Δίκαιο, το δικαίωμα

της απεργίας· χρειάζεται και η ουσιαστική εμπειρία της απεργίας στην καθημερινή πραγματικότητα των ανθρώπων—δηλαδή, χρειάζεται εργασία στο εργοστάσιο, άρα βιομηχανία.

Γ.Β. Δερτιλής, *Ιστορία του Ελληνικού Κράτους 1830–1920*, τ. Α΄, εκδ. Εστία, Αθήνα 2005, σσ. 347, 350

ΘΕΜΑ Β2

Συνδυάζοντας τις ιστορικές γνώσεις σας και τις πληροφορίες των παραθεμάτων που σας δίνονται, να αναφερθείτε:

α. στο αναθεωρητικό έργο του Ελευθερίου Βενιζέλου, κατά το πρώτο εξάμηνο του 1911 (Κείμενο Α)

Μονάδες 12

β. στον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας του κόμματος των Φιλελευθέρων (Κείμενο Β)

Μονάδες 13

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Το Σύνταγμα του 1911, ενώ συνέθετε τη νομική έκφραση της συντελεσθείσας πολιτικής ανόδου της αστικής τάξης, απέφυγε (όπως και στο παρελθόν) να ταυτιστεί με αποφασιστικές τομές που είχαν διεκδικηθεί από τους επαναστάτες του 1909 και η όλη αναθεωρητική διαδικασία διοχετεύτηκε στην εδραίωση της εγκαθίδρυσης «κράτους δικαίου» που συμβάδιζε με τις θέσεις του Βενιζέλου για συστηματική αναδιοργάνωση και λειτουργία της κρατικής μηχανής σύμφωνα προς τα πρότυπα των προηγμένων δυτικοευρωπαϊκών κρατών. Η αναθεώρηση του 1911 προσπάθησε να εκφράσει και να ρυθμίσει ένα νέο συσχετισμό δυνάμεων στο συνασπισμό της εξουσίας αφήνοντας άθικτες όμως τις εξουσίες του βασιλιά και συναρτώντας τη συνταγματική διασφάλιση των βασιλικών προνομίων από τη μη καθιέρωση, με ρητή συνταγματική διάταξη, της «δεδηλωμένης».

Παύλος Β. Πετρίδης, *Πολιτικές Δυνάμεις και Συνταγματικοί Θεσμοί στη Νεώτερη Ελλάδα (1844 έως 1940)*, εκδ. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 1992, σ. 95.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Το Κόμμα των Φιλελευθέρων ήταν το μόνο ελληνικό κόμμα, ιδίως κατά τη δεκαετία του 1910, που διέθετε κάποιες οργανώσεις βάσης (τις «Λέσχες των Φιλελευθέρων») των οποίων η δραστηριότητα εξακολουθούσε ακόμα και κατά τις μη προεκλογικές περιόδους. Η δύναμη, βέβαια, και η παρέμβαση αυτών των οργανώσεων στη λειτουργία του κόμματος υπήρξαν περιορισμένες και η δραστηριότητά τους εμβρυακή. Το Κόμμα των Φιλελευθέρων, εξάλλου, δεν κατόρθωσε ποτέ να γίνει κόμμα μαζών, ούτε να οργανώσει το συνέδριό του. Ο δε συγκεντρωτικός χαρακτήρας της διεύθυνσής του ήταν, πέρα από κάθε αμφιβολία, απόλυτος. Η μονοκρατορία του Βενιζέλου αδιαφιλονίκητη.

Η αδυναμία του Κόμματος των Φιλελευθέρων να γίνει ένα δημοκρατικά οργανωμένο και με έντονη εσωτερική ζωή κόμμα μαζών μπορεί να αποδοθεί σε παράγοντες που έχουν σχέση τόσο με τις ιδιαιτερότητες του ελληνικού κοινωνικού χώρου, όσο και στο χαρακτήρα αυτού του κόμματος που αντικατοπτρίζει επίσης τις ιδιαίτερες συνθήκες γέννησής του. Η αντίσταση, πρώτ' απ' όλα, των τοπικών κομμάτων συνέβαλε σε αυτό κατά πολύ.

.....

Η προσωπικότητα του Βενιζέλου καθώς και η θέση που καταλάμβανε στους κόλπους του κόμματος δεν άφηναν και πολλές ευκαιρίες σε ένα ενδεχόμενο κομματικό μηχανισμό, είτε για να φθάσει σε μια δημοκρατική λειτουργία, είτε για να πάρει σοβαρές πρωτοβουλίες. Με τον ίδιο τρόπο που η παρουσία του στο κέντρο του ελληνικού πολιτικού συστήματος, στο σύνολό του, προκαλούσε ένα είδος εξάρθρωσής του, [...] έτσι, και για ένα παραπάνω λόγο, ο οργανωτικός μηχανισμός του κόμματός του δύσκολα θα μπορούσε να αναπνεύσει αυτόνομα δίπλα στον Βενιζέλο. Περίπτωση επεξεργασίας συλλογικής κομματικής βούλησης γινόταν αδιανόητη. Ο Βενιζέλος γινόταν υποκατάστατο σκέψης και δράσης των βενιζελικών.

Θανάσης Διαμαντόπουλος, *Ο Βενιζελισμός της Ανόρθωσης*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 1985, σσ. 57–58, 71–72

ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟΥΣ

1. Στο τετράδιο να γράψετε **μόνον** τα προκαταρκτικά (ημερομηνία, εξεταζόμενο μάθημα, κατεύθυνση). **Να μην αντιγράψετε** τα θέματα στο τετράδιο.
2. Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων, αμέσως μόλις σας παραδοθούν. **Δεν επιτρέπεται να γράψετε** καμιά άλλη σημείωση. Κατά την αποχώρησή σας να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.
3. Να απαντήσετε **στο τετράδιό σας** σε όλα τα θέματα.
4. Να γράψετε τις απαντήσεις σας **μόνον με μπλε ή μαύρο στυλό διαρκείας και μόνον ανεξίτηλης μελάνης**.
5. Κάθε απάντηση επιστημονικά τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.
6. Διάρκεια εξέτασης: τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.
7. Χρόνος δυνατής αποχώρησης: 10.00 π.μ.

ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ
ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ

**ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Δ' ΤΑΞΗΣ
ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΣΑΒΒΑΤΟ 11 ΙΟΥΛΙΟΥ 2009
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ: ΙΣΤΟΡΙΑ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΠΕΝΤΕ (5)**

ΟΜΑΔΑ Α

ΘΕΜΑ Α.1

Α.1.1 Να γράψετε στο τετράδιό σας τους αριθμούς της **Στήλης Α** και δίπλα σε κάθε αριθμό ένα από τα γράμματα της **Στήλης Β**, ώστε να προκύπτει η σωστή αντιστοίχιση. Στη **Στήλη Β** περισσεύουν δύο θέσεις.

Στήλη Α	Στήλη Β
1. Γ. Σεφέρης	α. Αρχηγός του γαλλικού κόμματος.
2. Ε. Βενιζέλος	β. Ίδρυσε την κοινοβουλευτική ομάδα των Ιαπώνων.
3. Ι. Κωλέττης	γ. Πρωτεργάτης στους αγώνες για τη δημιουργία αυτόνομης Ποντιακής δημοκρατίας.
4. Δ. Γούναρης	δ. Συνέβαλε στην εκβιομηχάνιση του ελληνικού κράτους.
5. Γερμανός Καραβαγγέλης	ε. Λογοτέχνης, Μικρασιάτης πρόσφυγας.
	στ. Αναγκάστηκε να εγκαταλείψει την Ελλάδα το 1862.
	ζ. Υποστήριξε τη συμμετοχή της Ελλάδας στον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο στο πλευρό της Αντάντ.

Μονάδες 10

Α.1.2 Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων όρων:

- α.** Εκλεκτικοί.
- β.** Πολιτοφυλακή της Κρήτης (1907).
- γ.** Στρατιωτικός Σύνδεσμος.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Α.2

Α.2.1 α) Ποια θεμελιώδη δικαιώματα συμφώνησαν οι κομματικές παρατάξεις ότι έπρεπε να κατοχυρωθούν με το Σύνταγμα του 1844; (Μονάδες 6)

β) Ποιες εξουσίες κατοχυρώθηκαν με το Σύνταγμα του 1844 για τον βασιλιά και ποιες άλλες διατάξεις περιελάμβανε το Σύνταγμα αυτό; (Μονάδες 7)

Μονάδες 13

Α.2.2 Ποιο είναι το έργο της πρώτης κυβέρνησης της Κρητικής Πολιτείας;

Μονάδες 12

ΟΜΑΔΑ Β

ΘΕΜΑ Β.1

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις και τις πληροφορίες των παραθεμάτων που σας δίνονται, να εκθέσετε τις πολιτικές-οικονομικές θέσεις του δηλιγιαννικού κόμματος.

Μονάδες 25

Κείμενο Α

Οι φόροι που είχε αναγκασθεί να επιβάλει ο Τρικούπης, καθώς και τα δάνεια που είχε συνάψει για να φέρει σε πέρας το μεγαλόπνοο έργο του, είχαν προκαλέσει τη δυσφορία ενός μεγάλου μέρους του λαού. Τη δυσφορία αυτή τη καλλιέργησε με δημαγωγικό τρόπο η αντιπολίτευση που του κόλλησε και το επίθετο «φορομπήχτης». Έτσι ο αρχηγός της Θεόδωρος Δηλιγιάννης, ανταποκρινόμενος στις επιθυμίες του λαού και υποσχόμενος να κυβερνήσει χωρίς την επιβολή νέων φόρων και χωρίς τη σύναψη νέων δανείων, κατορθώνει να τον ανατρέψει στις 7 Απριλίου 1885.

Απ. Βακαλόπουλου, *Νέα Ελληνική Ιστορία 1204-1985*, εκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1991, σ. 310.

Κείμενο Β

Από την άλλη πλευρά, ο δηλιγιαννισμός, ή μάλλον ο αντι-τρικούπισμός, αποτελούσε ένα κίνημα όχι λιγότερο νέο από το προηγούμενο. [...] Οί αντιτρικούπικοι δὲν ἦταν ἐναντίον τοῦ κεφαλαίου, ἀλλὰ ἤθελαν νὰ τὸ θέσουν ὑπὸ τὸν ἔλεγχο τῆς κρατικῆς μηχανῆς. Στιγμάτιζαν μὲ ὑστερικό πάθος τὴν κερδοσκοπία, τὸ χρηματιστήριο, τὸ χρηματικὸ κεφάλαιο, τὸ χρηματικὸ πλοῦτο, τὴν τοκογλυφία, τὴν τραπεζικὴ παντοδυναμία. Κήρυσσαν τὸν πόλεμο στοὺς ξένους, στὴν Εὐρώπη, στοὺς πλούσιους Ἕλληνες τῆς διασπορᾶς. Παρόλα αὐτά, ἦταν ὑπὲρ τῶν παραγωγικῶν ἐπενδύσεων, μέσα ἀπὸ ἓναν κατάλληλο κυβερνητικὸ προσανατολισμό. Ἀκόμα καὶ παλιᾶς οἰκογένειες κοτζαμπάσηδων καὶ «τζακιῶν» ποὺ ξέπεσαν, ἔρχονταν νὰ συμπαραταχθοῦν στὰ πλαίσια τῆς ἀντι - τρικούπικῆς παρατάξεως.

I.E.E., τόμος ΙΔ΄, σ.σ. 22-23.

ΘΕΜΑ Β.2

Αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από το παράθεμα που σας δίνεται, να παρουσιάσετε την αντίδραση των προσφύγων, όπως αυτή εκδηλώθηκε μετά την υπογραφή της ελληνοτουρκικής Σύμβασης της Λοζάνης στις 30 Ιανουαρίου 1923, και να εκθέσετε τα επιχειρήματα που αυτοί χρησιμοποίησαν για να υποστηρίξουν τις θέσεις τους.

Μονάδες 25

Ψήφισμα που εγκρίθηκε από τους πρόσφυγες της Αθήνας στην Ομόνοια, στο πάνδημο συλλαλητήριο της 21-1-1923 που οργανώθηκε για να εκφραστεί η αντίθεσή τους στην υποχρεωτική ανταλλαγή.

«Οι πρόσφυγες της Μικράς Ασίας, της Ανατολικής Θράκης και του Εύξεινου Πόντου ... θεωρούν ότι η Ανταλλαγή των ελληνικών πληθυσμών της Τουρκίας που ανέρχονται σε ένα εκατομμύριο διακόσιες χιλιάδες

απέναντι σε τριακόσιες χιλιάδες μουσουλμάνους της Ελλάδας ... πλήττει καίρια την παγκόσμια συνείδηση και την παγκόσμια ηθική ... ότι είναι αντίθετη προς τα ιερότερα δικαιώματα του ανθρώπου, της ελευθερίας και ιδιοκτησίας· ότι το σύστημα της Ανταλλαγής αποτελεί νέα και κεκαλυμμένη μορφή αναγκαστικού εκπατρισμού και αναγκαστικής απαλλοτρίωσης που κανένα κράτος δεν έχει το δικαίωμα να θέσει σε εφαρμογή παρά τη θέληση των πληθυσμών. Ότι οι ελληνικοί πληθυσμοί της Μικρασίας, αυτόχθονες από πανάρχαιους χρόνους στη γη που κατοικούσαν και πάνω στην οποία τα δικαιώματά τους είναι αναπαλλοτρίωτα και απαράγραπτα, δεν μετανάστευσαν με τη θέλησή τους αλλά εκδιώχθηκαν από τις εστίες τους αντιμετωπίζοντας το φάσμα της σφαγής. ... Οι αλύτρωτοι Έλληνες συναγμένοι εδώ και σε άλλες πόλεις και νησιά της Ελλάδας αποφασίζουν και ψηφίζουν ομόφωνα να αξιώσουν τη δυνατότητα να παλιννοστήσουν στις πατρίδες τους κάτω από ουσιαστικές συνθήκες εγγύησης που θα καταστήσουν αυτήν την παλιννόστηση πραγματοποιήσιμη ... Σε αντίθετη περίπτωση καταγγέλλουν την αδικία που τους γίνεται, σαν μία προσβολή δίχως προηγούμενο κατά της ανθρωπότητας και του πολιτισμού.»

Δημοσιεύτηκε στο *Ελεύθερο Βήμα*, Δευτέρα, 9/22-1-1923,

σ. 3, στ. 3-6.

ΟΔΗΓΙΕΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟΥΣ

1. Στο τετράδιο να γράψετε μόνο τα προκαταρκτικά (ημερομηνία, κατεύθυνση, εξεταζόμενο μάθημα). **Να μην αντιγράψετε** τα θέματα στο τετράδιο.
2. Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων αμέσως μόλις σας παραδοθούν. **Δεν επιτρέπεται να γράψετε** οποιαδήποτε άλλη σημείωση. Κατά την αποχώρησή σας να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.

3. Να απαντήσετε **στο τετράδιό σας** σε όλα τα θέματα.
4. Να γράψετε τις απαντήσεις σας μόνο με μπλε ή μόνο με μαύρο στυλό.
5. Κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.
6. Διάρκεια εξέτασης: τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.
7. Χρόνος δυνατής αποχώρησης: μία (1) ώρα μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.

ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ

ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ

**ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΤΕΚΝΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΚΑΙ
ΤΕΚΝΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ
ΠΕΜΠΤΗ 10 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2009
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ: ΙΣΤΟΡΙΑ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΤΕΣΣΕΡΙΣ (4)**

ΟΜΑΔΑ Α΄

ΘΕΜΑ Α1

α. Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων όρων:

- Οργανικός Νόμος (1900)
- Προσωρινή Κυβέρνησις της Κρήτης (1905)
- Μικτή Επιτροπή Ανταλλαγής (1923).

Μονάδες 15

β. Να προσδιορίσετε αν το περιεχόμενο των παρακάτω προτάσεων είναι σωστό ή όχι, γράφοντας στο τετράδιό σας τη λέξη «**Σωστό**» ή «**Λάθος**» δίπλα στον αριθμό που αντιστοιχεί στην κάθε πρόταση.

1. Το σύνταγμα του 1844 δεν κατοχύρωσε το δικαίωμα του συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι.
2. Ο Βενιζέλος αναγνώριζε στον Πρίγκιπα Γεώργιο το δικαίωμα να διαχειρίζεται προσωπικώς το εθνικό ζήτημα της Κρήτης.
3. Ο Βενιζέλος, τον Σεπτέμβριο του 1910, υποστήριξε την αναθεώρηση του υπάρχοντος συντάγματος και δεν έθεσε πολιτειακό ζήτημα.
4. Στις 9 Δεκεμβρίου 1898 κηρύχθηκε και επίσημα η ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα.
5. Η δίχρονη προεδρία του μητροπολίτη Χρυσάνθου ήταν αληθινό διάλειμμα δημοκρατίας και αρμονικής συμβίωσης χριστιανών και μουσουλμάνων στην Τραπεζούντα.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ Α2

α. Ποια μέσα διέθεσε η ελληνική κυβέρνηση στην ΕΑΠ (Επιτροπή Αποκαταστάσεως Προσφύγων) για την αποκατάσταση των προσφύγων;

Μονάδες 10

β. Ποιος ήταν ο ρόλος του διαμετακομιστικού εμπορίου στην οικονομική ανάπτυξη του Πόντου;

Μονάδες 15

ΟΜΑΔΑ Β΄

ΘΕΜΑ Β1

Αντλώντας στοιχεία από το παρακάτω κείμενο και αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις, να αναφέρετε τους λόγους ανάδειξης (μονάδες 17) και τα αιτήματα (μονάδες 8) της «νέας γενιάς» στην περίοδο της συνταγματικής μοναρχίας.

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν ποὺ ἰδρύθηκε τὸ 1837 δημιουργήθηκαν 190 δημοτικά, 31 ἀποκαλούμενα ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ τέσσερα γυμνάσια. Μεταξὺ 1837 καὶ 1857, 3.182 φοιτητὲς ἀπέκτησαν στὴν Ἀθήνα διπλώματα, ἐνῶ τὸ ποσοστὸ ὅσων γνώριζαν γραφὴ καὶ ἀνάγνωση αὐξήθηκε μέχρι τὸ 1840 στὸ 40% τοῦ ἀνδρικοῦ πληθυσμοῦ, ἡλικίας ἄνω τῶν 5 ἐτῶν. [...] Ἡ σχετικὰ ταχύρρυθμη ἐξάπλωση τῆς μόρφωσης αὐξήσε τις ἐντάσεις στὴν κοινωνία. Γιὰ τοὺς ἀπόφοιτους τοῦ Πανεπιστημίου, ἰδιαίτερα τοὺς νομικοὺς, ἴσχυε σὲ σχέση μὲ τὴν ἐπαγγελματικὴ προοπτικὴ τὸ ἴδιο ὅπως καὶ γιὰ ὅλους τοὺς ἄλλους: ἡ πίεση γιὰ μιὰ θέση στὸ δημόσιο μεγάλωνε. Ἐπίσης μεγάλωναν οἱ ἀτομικὲς ἀπαιτήσεις γιὰ τὸ ἐπίπεδο ζωῆς, οἱ μορφωμένοι καθὼς καὶ οἱ μισομορφωμένοι ἄρχισαν νὰ ἐνοχλοῦνται ἀπὸ τὴν ἀνεπάρκεια τῶν συνθηκῶν στὴν Ἑλλάδα, τὴ γενικὴ καθυστέρηση σὲ σχέση μὲ τὶς χῶρες τῆς Δύσης, καὶ ἡ ἐπιθυμία γιὰ συμμετοχὴ στὶς πολιτικὲς διαδικασίες ἐνίσχυε τὴ γενικὴ δυσαρέσκεια. Φαίνεται ὅτι στὴν περίπτωση τῆς Ἑλλάδας ἐπιβεβαιώνεται ἡ ὑπόθεση ὅτι ἡ διαδικασία τῆς γρήγορης ἐξάπλωσης τῆς στοιχειώδους μόρφωσης συμπίπτει μὲ τὴν περίοδο πολιτικῆς ἀστάθειας καὶ ὅτι κατὰ πᾶσα πιθανότητα ἐνισχύει αὐτὴ τὴν ἀστάθεια.

Gunnar Hering, *Τὰ πολιτικὰ κόμματα στὴν Ἑλλάδα 1821-1936*
τόμος Α΄, Μ.Ι.Ε.Τ. (Αθήνα 2004), σσ. 340, 341.

ΘΕΜΑ Β2

Αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα ακόλουθα κείμενα, να παρουσιάσετε και να εξηγήσετε τις εξελίξεις στο αγροτικό ζήτημα από το 1907 έως και το 1917.

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ Α΄

Ὁ Βενιζέλος δὲν προχώρησε στὴν ἐπειγόντως ἀναγκαία ἀγροτική μεταρρύθμιση, ἐπειδὴ ἡ προτεραιότητα τῶν ἐξοπλισμῶν δὲν ἄφηνε πόρους γιὰ τὴν ἀποξημίωση τῶν μεγαλογαιοκτημόνων. Ἡ ἀπαλλοτριώση τῆς γῆς χωρὶς ἀποξημίωση δὲν θὰ ἦταν μόνο ἀντισυνταγματική, ἀλλὰ ὡς ἐπαναστατικὴ πράξη τελείως ἀδιανόητη γιὰ τοὺς Φιλελευθέρους. Ἔτσι ἀρκέστηκαν σὲ προστατευτικὲς διατάξεις γιὰ τοὺς ἐνοικιαστῆς γῆς, οἱ ὁποῖες ὅμως δὲν ἐμπόδισαν ὀρισμένους γαιοκτῆμονες νὰ κάνουν ἔξωση σὲ οἰκογένειες, ἐνῶ διαρκοῦσαν ἀκόμη οἱ Βαλκανικοὶ πόλεμοι, ἐπειδὴ οἱ στρατευμένοι ἄνδρες βρίσκονταν στὸ μέτωπο καὶ δὲν ἀνταποκρίνονταν στὶς ἐργασιακὲς τοὺς ὑποχρεώσεις! Μὲ τὴν ἀπόκτηση ἑδαφῶν στοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους προστέθηκαν στὰ 594 τσιφλίκια τῆς Θεσσαλίας καὶ τοῦ νομοῦ Ἄρτας 818 μεγάλες γαιοκτησίες στὴ Μακεδονία καὶ 410 στὴν Ἡπειρο.

Gunnar Hering, *Τὰ πολιτικὰ κόμματα στὴν Ελλάδα 1821-1936*
τόμος Β΄, Μ.Ι.Ε.Τ. (Αθήνα 2004), σελ. 802.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β΄

Ἡ ἀρχὴ τῆς ἀγροτικῆς μεταρρύθμισης ἐξηγγέλθη στα 1917 στὴ Θεσσαλονίκη. [...] Ἡ ἀγροτικὴ μεταρρύθμιση αποφασίστηκε σὲ μία στιγμὴ σοβαροτάτης πτώσης τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου: ἡ πτώση αὐτὴ εἶχε προκληθεῖ ἀπὸ τὸν θαλάσσιο αποκλεισμό τὸν ὁποῖο εἶχαν ἐπιβάλλει οἱ δυτικὲς δυνάμεις στὴν Ελλάδα, προκειμένου νὰ τὴν υποχρεώσουν νὰ εἰσέλθει στὸν πόλεμο με τὸ μέρος τῆς Ἀντάντ. Ὑπ’ αὐτές τὶς συνθήκες, ὁ αποκλεισμός τῆς Ελλάδας λειτούργησε, ἀπὸ οἰκονομικὴ ἀποψη, ὡς ἓνας αὐθόρμητος προστατευτισμός, τόσο υπέρ τῆς ἐθνικῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς ὅσο καὶ ἐπ’ ὠφελεία τῶν ἐγχωρίων σιτηρῶν. Εἶναι προφανές ὅτι ἡ συγκυρία αὐτὴ ἔθεσε ἐκ νέου καὶ με οἰζύτατο τρόπο τὸ ζήτημα τῶν τσιφλικιών. Τὸ γεγονός ὅτι μιὰ «ἐπαναστατικὴ» στρατιωτικὴ κυβέρνησις ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων τοῦ μακεδονικοῦ μετώπου ἦλθε νὰ ἐγκατασταθεῖ στὴ Θεσσαλονίκη, δηλαδή στὸ κέντρο τῶν βορείων ἐλληνικῶν ἐπαρχιῶν ποὺ κυριαρχοῦντο ἀπ’ τα τσιφλίκια, προσέδωσε ἓναν ἐπείγοντα χαρακτήρα στὸ πρόβλημα τῆς οριστικῆς ρύθμισης τοῦ γαιοκτητικοῦ ζητήματος.

Κ. Βεργόπουλου, *Τὸ ἀγροτικὸ ζήτημα στὴν Ελλάδα,*
Ἡ κοινωνικὴ ἐνσωμάτωση τῆς γεωργίας, Αθήνα 1975, σελ. 174.

ΟΔΗΓΙΕΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΥΠΟΨΗΦΙΟΥΣ

1. Στο τετράδιο να γράψετε **μόνον** τα προκαταρκτικά (ημερομηνία, κατεύθυνση, εξεταζόμενο μάθημα). Να μην μεταφέρετε στο τετράδιο τα κείμενα και τις παρατηρήσεις.
2. Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο επάνω μέρος των φωτοαντιγράφων, αμέσως μόλις σας παραδοθούν.
Δεν επιτρέπεται να γράψετε οποιαδήποτε άλλη σημείωση. Κατά την αποχώρησή σας, να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.
3. Να απαντήσετε στο τετράδιό σας σε όλα τα θέματα.
4. Κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.
5. Διάρκεια εξέτασης: τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.
6. Να γράψετε τις απαντήσεις σας **μόνον με μπλε ή μαύρο στυλό διαρκείας και μόνον ανεξίτηλης μελάνης.**
7. Χρόνος δυνατής αποχώρησης: μία (1) ώρα μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.

ΕΥΧΟΜΑΣΤΕ ΕΠΙΤΥΧΙΑ

ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ